

Stichting Natuur- en Vogelwacht Biesbosch

Noorderelsweg 2A, 3329 KH Dordrecht, tel. 078-6.21.39.21, info@vogelwacht.eu, www.vogelwacht.eu

Stadsvogelnieuwsbrief Dordrecht; nummer 5, 2016

In deze nieuwsbrief blikken wij terug op de broedvogelinventarisatie die vorig jaar gedaan is in de Parkendriehoek Dordwijk/Overkamppark/Dubbelmondepark. Verder gaan we weer in op de resultaten van de inventarisatie van de schaarsere soorten en koloniebroeders in het stedelijk gebied van het afgelopen jaar. De Huismus komt aan bod in het stukje over de MUS-plot-tellingen die vanaf 2007 lopen. En als laatste de aankondiging van een nieuwe Avifauna!

We wensen u veel leesplezier en houden ons aanbevolen voor reacties en vooral voor leuke waarnemingen!

Broedvogelinventarisatie Parkendriehoek Dordrecht

In het voorjaar en zomer van 2015 heeft de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch de zogenaamde 'Parkendriehoek' van Dordrecht geïnventariseerd op broedvogels. Het gaat om het groene hart van de stad Dordrecht en een essentiële schakel in de noord-zuid georiënteerde groene verbindingzone (Dordwijkzone). Hierin liggen de stadsparken Overkamppark, Dubbelmondepark en landgoed Dordwijk. In totaal gaat het hier om 42,2 hectare.

In het verleden zijn deze gebieden alleen in de jaren 1990 en 1996 tegelijkertijd op broedvogels geïnventariseerd. Hoog tijd dus voor de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch om dat weer eens te herhalen. En dat levert interessante inzichten op. In totaal zijn er 394 territoria van 41 soorten vastgesteld. Daaruit blijkt dat broedvogels van oud bos aanzienlijk toegenomen zijn of zich recent nieuw hebben gevestigd. Het gaat hierbij om soorten als Appelvink, Boomklever, Boomkruiper en Grote bonte specht. Verder zijn er de afgelopen jaren in het Overkamppark en Dubbelmondepark herinrichtingsmaatregelen uitgevoerd door de Gemeente Dordrecht op advies van de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch. De bedoeling was om hogere natuurwaarden te creëren door o.a. de aanleg van natuurvriendelijk oevers en poelen. Ook is er broedgelegenheid voor de IJsvogel gecreëerd. Dat deze maatregelen een succes zijn, blijkt direct uit de broedvogelgegevens. Zo heeft de IJsvogel inderdaad gebroed, nemen eendensoorten flink toe en werden er in de rietkragen ook Kleine karekieten gehoord. Negatieve ontwikkelingen in de afgelopen 25 jaar komen vooral voor rekening van soorten die een binding hebben met landelijk gebied of een dorps karakter van de omgeving zoals: Kneu, Spotvogel, Boerenzwaluw, Spreeuw, Torenvalk, Witte kwikstaart en Zomertortel. Al deze soorten zijn (flink) afgenomen of inmiddels al verdwenen. Over de afname van de Blauwe reiger lees je verderop in deze nieuwsbrief. Het hele broedvogelrapport is op de site van de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch te vinden.

Eindelijk Dodaars!

Op het lijstje van soorten die wij inventariseren staat ook de Dodaars. In 2008 waren er aanwijzingen voor broeden in Plan Tij en landgoed De Hoven. De afgelopen jaren werden er geen dodaarzen in het broedseizoen gezien of gehoord. Afgelopen jaar was het dan eindelijk raak.

Op landgoed De Hoven werd de baltsroep regelmatig gehoord!

Ooievaar voor het eerst succesvol

Sinds 2008 verblijft er een Ooievaar bij een nest op paal langs de Oudendijk. Dit jaar ging het om een paar dat succesvol tot broeden kwam. Er werd één jong geboren!

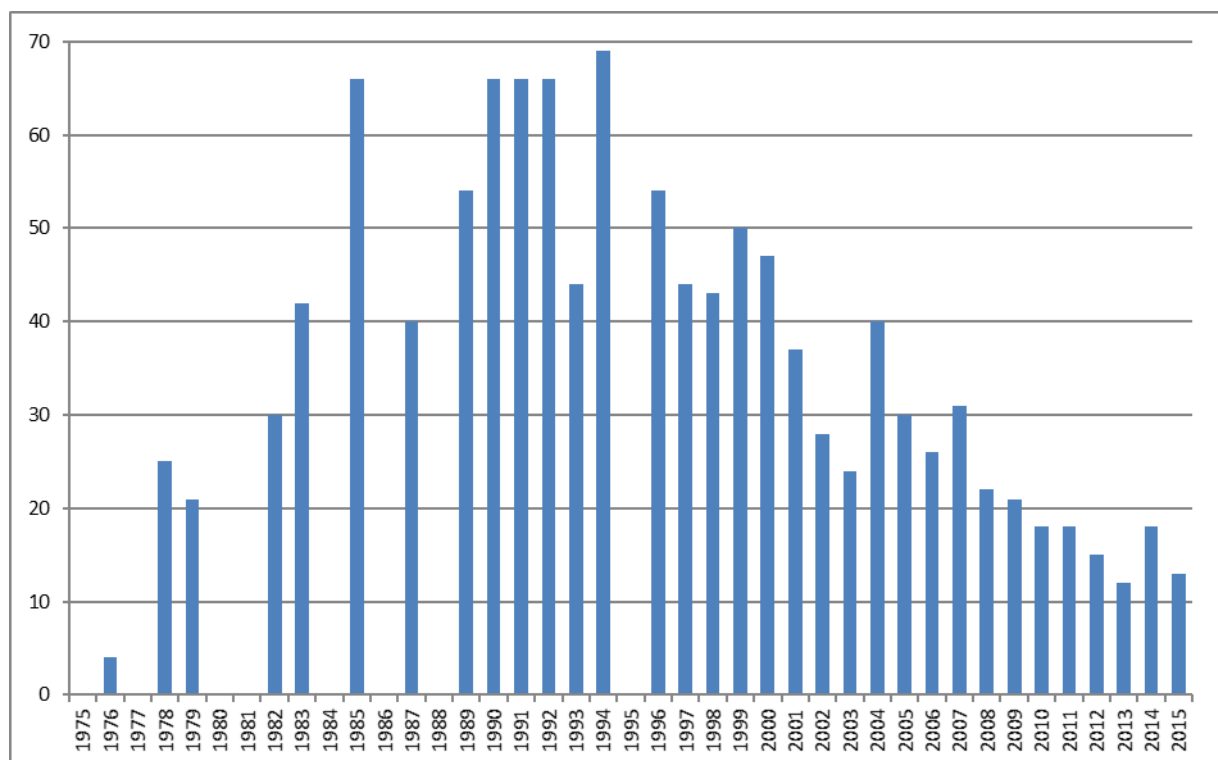
Wederom Woudaapje!

In 2013 werden we verrast door een mannetje Woudaap in een waterbergingsvijver tussen de woonwijken Sterrenburg en Dubbeldam. Dat was een bijzondere waarneming aangezien Woudaapjes én zeldzaam zijn én een nogal heimelijk gedrag vertonen. Wij hadden dus ook niet verwacht dat er in 2015 wederom een Woudaap op zou duiken. Op 21 mei werd een roepend mannetje gehoord op landgoed De Hoven. Het, waarschijnlijk, solitaire mannetje werd hier tot 6 juni gehoord en soms gezien.

Woudapen blijken vaker in vrij kleine moerasgebiedjes te zitten en het is dan ook de vraag hoeveel Woudapen er in ons land over het hoofd worden gezien in recreatie-terreinen, waterbergingsvijvers, randstedelijke gebieden, moerasjes in klaverbladen van autosnelwegen e.d.

Blauwe reigers zakken verder weg

De Blauwe reigers in de stad Dordrecht zijn in 2015 met 12% afgenomen van 67 naar 60 nesten. De kolonies in het Wantijpark en het Baanegat kenden een kleine toename. De kolonies op landgoed Gravenstein en landgoed Dordwijk namen daarentegen flink af. De hoogtijdagen, met in totaal 104 nesten in 2007, zijn daarmee nog steeds ver uit beeld. De klappen die de populatie in de iets strengere winters van 2008/2009 tot en met 2010/2011 hebben opgelopen zijn zij nog steeds niet te boven gekomen. De grote afname op landgoed Dordwijk staat echter los van de strengheid van de winters. Sinds de piek in 1994, met 69 nesten, daalde de populatie daar gestaag tot de 13 nesten in 2015.

Afbeelding 1; Verloop van het aantal nesten van de Blauwe reiger in de Parkendriehoek in Dordrecht (voornamelijk landgoed Dordwijk). In de jaren met een ? is er niet geteld.

Toename Grauwe gans zet door

In 2011 kwam de Grauwe gans voor het eerst in het stedelijke gebied tot broeden met twee paren en in 2012 al met drie paren, allen op het bedrijventerrein Dordtse Kil III. In 2013 nam de stand verder toe tot elf paren en in 2014 ging het om 13 paren. In 2015 nam de soort nog verder toe. Bedrijventerrein Dordtse Kil III had 5 paren, bij de Dubbeldamse begraafplaats werden minimaal 6 paren vastgesteld. Broedgevallen waren er verder in het Dubbelmondepark, het Overkamppark, Plan Tij en bij de Hoven. Langs de Haaswijkweg kwamen 2 paren tot broeden. In totaal ging het in 2015 om minimaal 17 paren.

Kleine plevier doet stapje terug

Er werden 6 territoria vastgesteld, allen op bekende locaties: Wilgenwende (3 paren), Kildepot, Krabbepolder en het Merwedehavengebied. Het gaat om braakliggende (bouw)terreinen. Daarmee is er sprake van enige afname ten opzichte van vorige jaren.

Slechtvalk wederom succesvol

In 2014 broedde een paartje Slechtvalk in een nestkast die op initiatief van de Natuur- en Vogelwacht en in samenwerking met de gemeente Dordrecht en netwerkbeheerder Tennet in de hoogspanningsmast naast Huis te Merwede was geplaatst. Ook in 2015 werd hier succesvol gebroed.

IJsvogel neemt verder toe

Na de zachte winter van 2013/2014 was de verwachting dat de IJsvogel verder toe zou nemen tot wellicht weer een paar of 10. Dat bleek echter niet het geval te zijn. Er werden 7 territoria vastgesteld, 1 meer dan het jaar ervoor.

Afbeelding 2: IJsvogel met prooi in het Overkamppark 23 mei 2015 (foto Michel Kapoen)

Veelal ging het om de bekende locaties zoals het Wantij, Wantijpark, het terrein achter de rioolwaterzuivering en natuurlijk de inmiddels bekende wortelkluit in het Overkampark. In 2015 was er ook weer een paartje present op landgoed De Hoven.

Nieuw was verder een broedpaar op het Kildepot, in de wand die door de gemeente geschikt was gemaakt voor de Oeverzwaluw. Op 2 locaties is dus gebroed in een kunstmatige wand en een wortelkluit die door de gemeente gecreëerd zijn.

Ook de afgelopen winter was weer extreem zacht zodat een verder toename van IJsvogels te verwachten is.

IJsvogels kunnen, zeker in goede jaren, op de gekste plekken opduiken. Heeft u een IJsvogel gezien in de periode maart/juli; meldt het ons.

Stabilisatie Huiszwaluwen in de stad, toename in het buitengebied

Alle Huiszwaluwen broedden aan de rand van de stad, waar modder om nesten te bouwen en foerageergebied (weilanden, open terrein e.d.) binnen handbereik is. In 2015 werden in totaal 55 nesten geteld (2014; 74). De grootste kolonie is die langs de Stevensweg, waar in 2015 38 nesten geteld werden (2014: 40). Aan de oostkant van Dubbeldam, in de Bovenhoek (Haaswijkweg Oost), bevindt zich nog een kolonie die in 2015 13 nesten telde (2014; 12).

Ook de nieuwbouwwijk Wilgenwende werd net als in 2013 en 2014 bewoond, nu met slechts één nest (daarvoor steeds 2). In de Hoven werden 3 nesten geteld. Met de Huiszwaluwkolonies in het buitengebied erbij, kwamen er op het gehele Eiland van Dordrecht 287 paren Huiszwaluw tot broeden. Dit betekent wederom een toename, voor het zesde jaar op rij (+9% t.o.v. 2014). Sinds het begin van de Huiszwaluw tellingen op het Eiland van Dordrecht in 1990 is dit het hoogste aantal ooit. Alleen 1990 kwam met 285 nesten in de buurt. Daarmee is de soort de jarenlange dip, aan het begin van dit millennium, weer helemaal te boven. 2007 was het dieptepunt met slechts 149 nesten.

Alweer recordjaar Oeverzwaluw

Berichten wij vorig jaar in de Stadsvogelnieuwsbrief nog over een recordjaar voor de Oeverzwaluw, in 2015 werd dit alweer verbroken. In totaal ging het om 242 broedparen! Op het Kildepot werd de bestaande wand, waar vogels al meerdere jaren broeden, door de gemeente opnieuw geschikt gemaakt voor Oeverzwaluwen. Verder werd een grote nieuwe wand gemaakt aan een flinke waterplas. Deze nieuwe locatie bleek favoriet. Naast een paartje IJsvogel vestigden zich hier 86 paren Oeverzwaluw. In het gronddepot op bouwterrein Wilgenwende werden 156 nesten geteld. De verstoring is daar helaas wel een stuk groter, waardoor het broedsucces niet geweldig zal zijn geweest.

Riet/ruigte- en struweelvogels

De Blauwborst deed het in 2015 vrij goed: er werden 10 territoria vastgesteld. Zij zaten weer op de bekende locaties: bedrijventerrein Dordtse Kil 3 (2 paren), bouwlocatie Wilgenwende (4 paren), landgoed De Hoven (3 paren) en Wantij (1 paar).

De Nachtegaal is na een aantal zeer goede jaren weer wat afgenomen tot 10 broedparen. Opvallend was wel dat de verspreiding behoorlijk afweek van voorgaande jaren. In de afgelopen jaren werden vooral broedparen vastgesteld in het meest

noordoostelijke deel van het plot rond Wantij, spaarbekken en rioolwaterzuivering. Hier werden in 2015 slechts 5 paren vastgesteld. Daarentegen werden op diverse nieuwe locaties, elders in het stedelijk gebied, Nachtegalen gehoord zoals; Wielwijkpark, langs de Groene Zoom, Amstelwijck en de Oostkil bij de Smitsweg.

De Rietzanger is bijna van het toneel verdwenen. Slechts 1 paar werd vastgesteld op het bedrijventerrein Dordtse Kil 3.

De Cetti's zanger had een goed jaar: 10 paren werden vastgesteld, wat een nieuw record is. De meeste paren zaten wederom langs het Wantij, dus buitendijks langs getijdewater. Nieuw waren territoria achter de rioolwaterzuivering (langs de Beneden Merwede) en langs de Oostkil bij de Smitsweg.

Het ene paar Roodborsttapuit dat in 2014 tot broeden kwam, vond het territorium halverwege het broedseizoen helaas geëgaliseerd terug. Toch werd in 2015 wederom een broedpaar vastgesteld en wel op bouwterrein Wilgenwende. De soort houdt dus goed stand!

Opmars Halsbandparkiet in beeld

Al vele jaren worden zo af en toe Halsbandparkieten gezien. De soort begint nu toch vaste voet aan de grond te krijgen. In 2014 werden 2 territoria vastgesteld. In 2015 waren dat er al 6. Waarnemingen uit de afgelopen maanden doen een verdere stijging dit jaar vermoeden. Hoor of zie je (een paar) Halsbandparkieten: voer ze in of geef ze door!

De getallen op een rij

Voor de volledigheid presenteren wij hier alle resultaten, ook van soorten die wij in deze nieuwsbrief besproken hebben. Een aantal soorten tellen wij al veel langer, een soort als de Huiswaluw al vanaf 1989. Wij hebben er voor gekozen om de totalen vanaf 2007, het jaar waarin we begonnen zijn met inventarisatie van het aantal IJsvogels te laten zien.

Soort	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dodaars	0	2	0	0	0	0	0	0	1
Woudaap	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Blauwe reiger	103	82	>58	61	59	67	59	67	60
Ooievaar	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Grauwe gans					2	3	11	13	17
Grote Canadese gans						2	1	5	3
Nijlgans						24	24-26	+	+
Soepgans						10	8	4	+
Slechtvalk					0-1	0-1	0	1	1
Kleine plevier					1	9	8	9	6
Stormmeeuw							>88	150	+
Kleine mantelmeeuw							>61	100	+
Zilvermeeuw							4	6	+
IJsvogel	9	7-10	1	2	4	1-2	3-4	6	7
Groene specht					12	13	12	11	13
Oeverwaluw	>8	>8	20	9	50	117	66	228	242
Huiswaluw	14	+	+	>6	52	39	44	57	55

Nachtegaal					6	6	21	16	10
Blauwborst					10	14	5	9	10
Roodborsttapuit					1-2	2-3	1	1	1
Cetti's zanger	0	0	0	1	2	8	7	8	10
Rietzanger					12	5	4	2	1
Halsbandparkiet	0	0	0	0	0	0	1	2	6

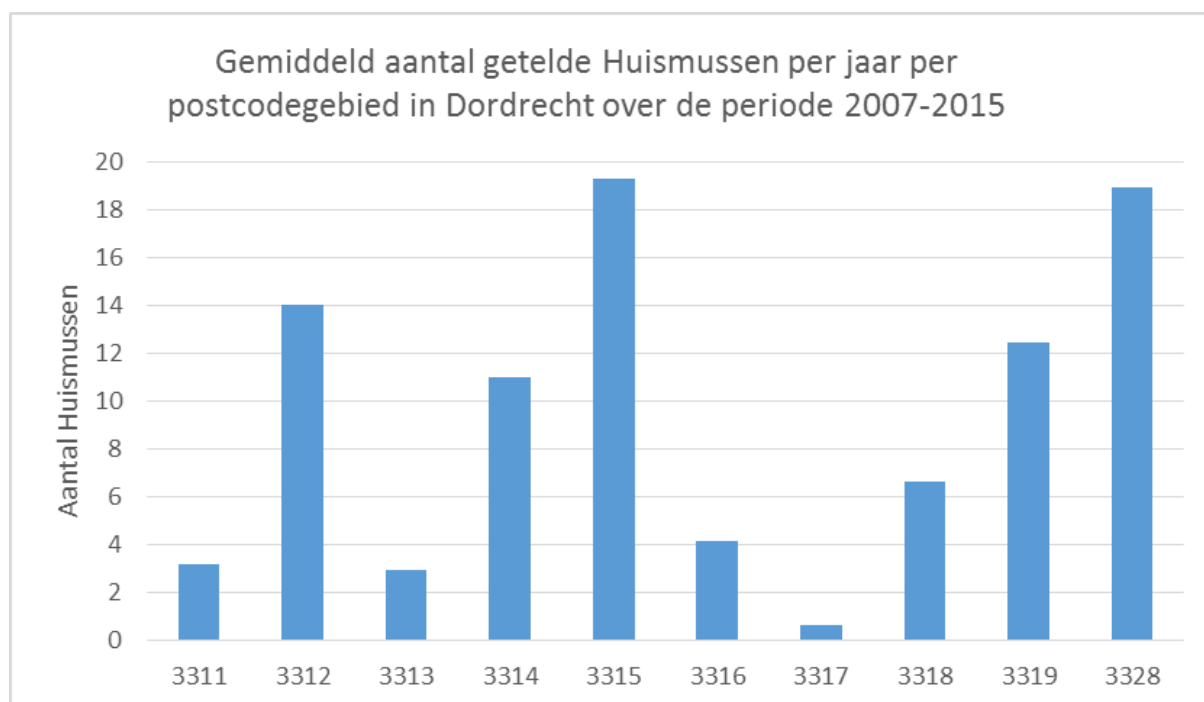
Afbeelding 3: aantal broedparen in stedelijk gebied van 2007 tot 2015

MUS/tellingen: de Huismus nader bekeken

Sovon Vogelonderzoek Nederland heeft in 2007 een speciaal meetnet in het leven geroepen om de stadsvogels in de gaten te kunnen houden, het Meetnet Urbane Soorten (afgekort MUS). Hierbij wordt per postcodegebied driemaal in het broedseizoen op 8-12 vaste telpunten exact 5 minuten per telpunt geteld. Op deze manier wordt er een gestandaardiseerde telling verkregen waardoor trends in de tijd berekend kunnen worden. Ook de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch doet hieraan mee, evenals tellers van het IVN. In Dordrecht gaat het hierbij om 10 postcodegebieden, die tegenwoordig gelukkig allemaal worden geteld. Hulde aan de tellers daarvoor!

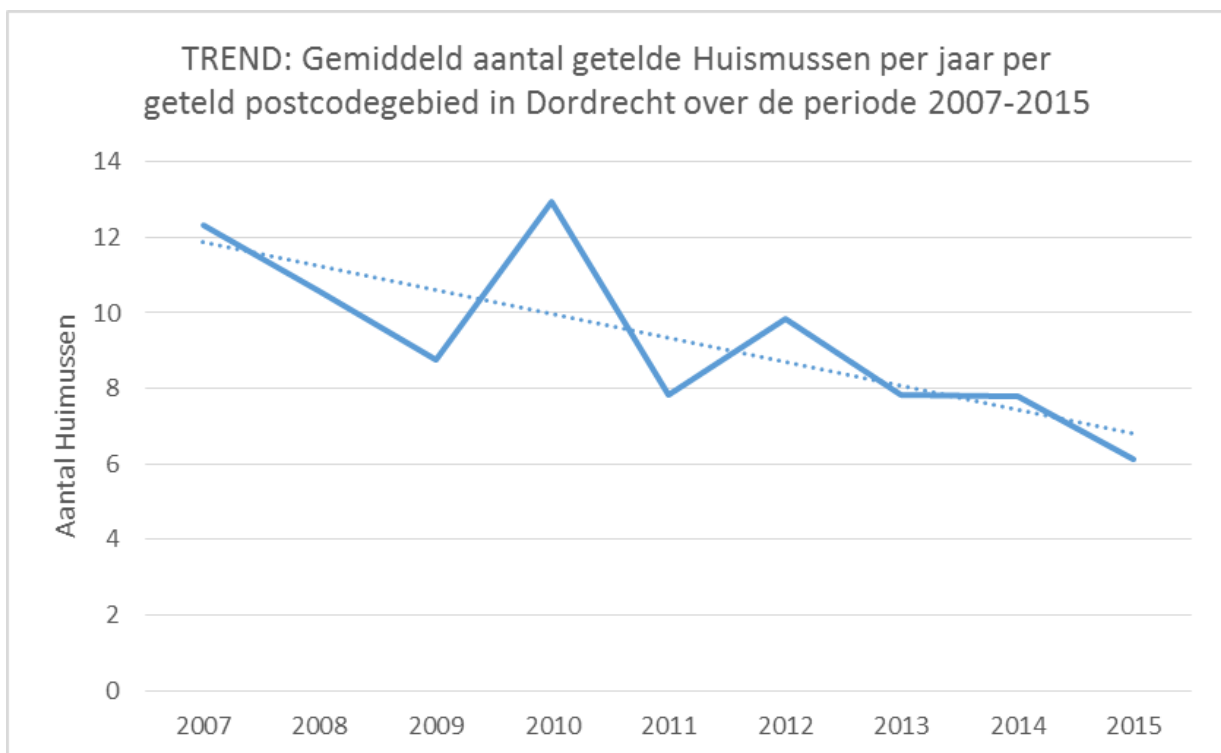
In de vorige nieuwsbrief hebben wij een nadere blik geworpen op het voorkomen van de Gierzwaluw in Dordrecht op basis van deze tellingen. Deze keer is de eer aan een andere kenmerkende stadsvogel: de Huismus.

Met behulp van het MUS/meetnet wordt niet het exacte aantal paren geteld, omdat met vaste telpunten wordt gewerkt. Wel kan de trend worden vastgesteld en de verschillen tussen de postcodegebieden onderling. Daaruit blijkt dat in de postcodegebieden 3315 (Stadspolders) en 3328 (Sterrenburg III) de hoogste aantallen Huismussen worden geteld, gevolgd door 3312 (Reeland) en 3319 (Dubbeldam). De hoeveelheid groen, met o.a. dichte heggen en tuinen speelt hierin een rol. De minst Huismusrijke wijk is 3317 (Wielwijk en Crabbehof). In de meeste jaren worden daar vanaf de 12 vaste telpunten zelfs helemaal geen huismussen geteld. Ook in 3311 (Binnenstad) en 3313 (Staat) zijn Huismussen dun gezaaid.

Afbeelding 4: Gemiddeld aantal getelde Huismussen per jaar per postcodegebied over de periode 2007-2015

De trend wisselt van jaar op jaar een beetje, maar duidelijk is dat 2015 een slecht jaar was voor de Huismus. Dit past in de trend die zichtbaar is, er doet zich namelijk een afname voor. Als wij de trend van de eerste vijf jaar (2007-2011) vergelijken met die van de laatste vier jaar (2012-2015) valt op dat de afname zich vooral afspeelt in 3328 (halvering: 50%), 3318 (-46%), 3315 (-36%) en 3319 (-28%). Dit zijn dus drie van de vier beste postcodegebieden van Dordrecht voor Huismussen en juist daar is de laatste twee tot vijf jaar een sterke afname te zien. Het startjaar van de afname is niet overal hetzelfde. In 3328 begon het in 2011, veroorzaakt door het (zonder vergunning) verwijderen van klimop op een muur van een flat in de Vredenburg waar minimaal 10 paren jaarlijks tot broeden kwamen. Nader onderzoek liet zien dat deze paartjes in de directe omgeving geen alternatief gevonden hebben, waardoor de kans groot is dat deze vogels uiteindelijk 'verdwenen' zijn. Het jaar er na was er weer een sterke afname te zien, veroorzaakt door onderhoud aan het openbare groen, waarbij voor Huismussen waardevolle plekken (bijv. braamstruweel) tot op de grond toe worden afgezaagd. Huismussen zijn kritisch en verlangen een veilige schuilplek binnen enkele meters van goed foerageergebied. Als die schuilplek verdwijnt, verdwijnen ook de Huismussen, ook al is de foerageerplek nog zo rijk aan eten. Zij komen er niet meer! Gevolg is hogere sterfte van de Huismussen. In 3318 is de afname een jaar later begonnen (ook samenvallend met groenonderhoud). In 3319 is de afname van recenter datum.

Afbeelding 5: Trend in het gemiddeld aantal getelde Huismussen per jaar per geteld postcodegebied over de periode 2007-2015

Uiteraard hopen wij dat de afname iets tijdelijks is, of dat de populatie zich langzaam kan herstellen, samen met het ouder worden van het groen. Wij roepen alle tellers op om ook komende jaren door te blijven tellen zodat wij het goed in de gaten kunnen houden! (Mocht een telling een keer niet lukken, neem even contact met ons op via: sander@terlouw1.nl, dan zorgen we voor een invaller).

Tijd voor een nieuwe Avifauna van de Biesbosch en Eiland van Dordrecht!

Afgelopen winter hebben Sander Terlouw, Albert de Jong, Rob Haan en Reinier Jaquet van de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch de handen ineen geslagen om een nieuwe Avifauna van onze omgeving te maken. De laatste echte avifauna van het Eiland van Dordrecht dateert alweer van 1992 en voor de Biesbosch is dat zelfs nog langer geleden. Hoog tijd dus om een nieuw standaardwerk te maken waarin alle ontwikkelingen op het gebied van vogels in de Biesbosch en het omliggende gebied worden beschreven en geduid. De jarenlange en soms zelfs decennialange gegevensreeksen van de broedvogelinventarisaties, MUS-tellingen, Punt Transect-tellingen, tellingen voor de nieuwe vogelatlas, wintervogeltellingen, slaapplaatstellingen en trektellingen door vele vrijwilligers vormen hier de basis voor. Die vrijwilligers danken wij alvast voor de vele tienduizenden uren die zij hierin gestoken hebben en nog zullen steken! Uiteraard kost dit enorme karwei heel veel tijd, dus het duurt nog wel even voordat de avifauna er is. Uiteraard houden wij jullie op de hoogte.

Waarnemers bedankt!

Veel waarnemers voerden gerichte tellingen uit of voerden losse waarnemingen in via de site van de Natuur- en Vogelwacht of Waarneming.nl

Gerichte tellingen werden verricht door: Leo Apon, Rob Haan, Michel Kapoen, Josien Schenkels, Wilma Schoester, Sander Terlouw, Eef Zwang en de medewerkers van het NWC.

MUS plots worden geteld door Ineke Leentvaar (2 plots), Peter van der Eijnden (2 plots), Leo Apon, Leo Nennie, Jan Dik van Peere, Mick Pemberton, Josien Schenkels, Sander Terlouw en Peter van Walraven.

Aanvullende waarnemingen werden gebruikt van:

Jan Aalders, Leon Boon, Tamar Braaksma, Jan Braat, Joey Braat, Paul Borgerding, M. Broos, Jeanine van Dijk, Ed van der Es, Mary van der Es, Thomas van der Es, Caroline Goossen, Jaap Hamelink, Tim Janse, Ineke Leentvaar, Jonathan Leeuwis, Hans Machielse, Ies Meulmeester, Jacques van der Neut, Martijn van der Neut, Tim van Oerle, Erik de Pee, Nick Peeters, Chris van Pelt, Frank Regeer, Henk Stok, Rogier Verbeek, Hans Verheij, Henk de Waard en Bastiaan van de Wetering.

Stichting Natuur- en Vogelwacht Biesbosch

Noorderelsweg 2A, 3329 KH Dordrecht, tel. 078-6.21.39.21, info@vogelwacht.eu, www.vogelwacht.eu